

ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НІМЕЧЧИНИ

У статті висвітлено процес формування аналітичних умінь у ході професійної підготовки студентів економічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини. Встановлено, що навчальні плани включають дисципліни або модулі, які цьому сприяють. Зазначено, що розвиток аналітичних умінь має цілеспрямований, поетапний характер, передбачає наявність усвідомленої значущої мети, чітке засвоєння розумових дій і способів діяльності. Визначено організаційно-педагогічні умови формування аналітичних умінь майбутніх економістів.

Ключові слова: аналітичні уміння, професійна підготовка, економіст, студент, бакалавр.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства бурхливо розвиваються наукомісткі технології, що викликає відповідні зміни у вимогах до професійної компетентності майбутніх економістів. Вони мають оволодіти не тільки глибокими професійними знаннями та вміннями, а й аналітичними вміннями, які дають змогу ефективно здійснювати професійну діяльність. Успішне досягнення поставлених цілей і вся подальша професійна діяльність майбутнього економіста неможливі без високого рівня розвитку його аналітичних умінь. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування аналітичних умінь майбутніх економістів у процесі їхньої професійної підготовки.

Крім того, однією з основних вимог сучасного суспільства до професіонала є здатність аналізувати інформацію і використовувати результати аналізу в своїй діяльності. Також аналітичні компетенції необхідні для вибудовування своєї професійної траєкторії: в умовах швидкоплинних змін на ринку праці необхідно вміти оперативно адаптуватися до нових сфер діяльності. У цих умовах більш пристосованим і успішним стає той професіонал, який уміє швидко прийняти рішення, спираючись виключно на власні аналітичні здібності.

Проблема розвитку аналітичних умінь у фахівців різних областей у навчальному процесі вищих навчальних закладів знайшла багатоаспектне відображення в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів (Є. Білоуса, О. Гайдамаки, П. Гальперіна, Д. Кузіна, Н. Кузовлева, Л. Медведєвої, І. Хрульова, J. Cowan, R. Nemen та ін.).

На значущість аналітичних умінь у професійній і навчальній діяльності різних фахівців вказували Л. Гороховцева, Л. Дибкова, А. Коржуєв, В. Попков, О. Романова, Л. Семушина, В. Сластьонін, Л. Ступнікова та ін. Зокрема, вони акцентували увагу на тому, що важливе місце в структурі професійної діяльності фахівця займають аналітичні вміння, рівень сформованості яких є показником його компетентності. Вміння розвиваються у процесі відповідної діяльності людини на основі наявних знань і пов'язані з розумовими процесами.

Мета статті – висвітлення процесу формування аналітичних умінь у ході професійної підготовки студентів економічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини.

Вітчизняні й зарубіжні дослідники останнім часом дедалі більше акцентують увагу на вивченні питань, пов'язаних із компетентнісним підходом до підготовки майбутніх фахівців і формування у них відповідних компетенцій [3; 4; 5], які передбачають наявність знань, сформованість умінь і навичок, досвід їх застосування та певні особистісні якості.

Уміння й навички сучасного фахівця поділяють на два види: *hard skills* (технічні уміння і навички) і *soft skills* (так звані м'які уміння і навички). До перших відносяться власне професійні уміння, наприклад, уміння складати звіти для податкової як одне з професійних умінь фахівця економічного профілю. До *soft skills* відноситься ціла низка компетенцій, у тому числі й аналітичні уміння. Зокрема, до основних м'яких умінь належать:

Робота в команді (співробітництво). Уміння визнавати роль у команді, прийняти її й діяти відповідно до очікувань (як гравець або керівник команди). Важливо не просто працювати, орієнтуючись на команду, а й пристосовувати або підпорядковувати всю роботу команди.

Комунікативна компетентність. Уміння спілкування допомагає керувати командами, мотивувати колег і досягати консенсусу, вимагаючи від них розуміння цілей і бажань, формулювати повідомлення чітко й у той же час розуміти інших.

Організаційні вміння. Здатність планувати робочий процес і правильно визначати пріоритети.

Інтелектуальна гнучкість. Ринки, продукти й вимоги до фірм і співробітників постійно й все швидше змінюються. Це вимагає високого ступеня інтелектуальної гнучкості й готовності вчитися новому й розвиватися.

Ініціативність (і мотивація). Високий рівень ініціативи передбачає високий рівень самомотивації, тобто здатність спонукати себе до високої продуктивності без постійного спонукання колег і начальства.

Аналітичні й концептуальні вміння. Уміння швидко розуміти ситуації й факти, визначати відносини й відповідно швидко реагувати й робити правильні висновки. Вони тісно пов'язані зі здатністю правильно визначати пріоритети [4].

У працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлені характеристики аналітичних умінь. Під аналітичними вміннями розуміються усвідомлені розумові дії та операції (аналізу, синтезу, порівняння, зіставлення, класифікації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо).

Деякі із посадових обов'язків економіста безпосередньо пов'язані зі здійсненням ним аналізу, зокрема:

- виробничої діяльності підприємства;
- результатів фінансово-господарської діяльності підприємства за кілька років;
- фінансово-економічної діяльності підприємства;
- фінансових показників діяльності підприємства;
- економічних показників результатів діяльності підприємства та його підрозділів;
- економічної ефективності проектів;
- ефективності форм і систем заробітної плати й матеріального заохочення персоналу.

Деякі види аналітичної діяльності економістів вимагають навіть особливої аналітичної підготовки, зокрема, проведення порівняльного аналізу з конкуруючими компаніями за ключовими показниками ефективності; проведення структурного аналізу відхилень факту від плану, виявлення резервів зниження собівартості тощо.

Крім того, виконання інших видів професійної діяльності економіста передбачає наявність у нього аналітичних умінь. Так, без достатнього рівня їх сформованості практично неможливо виконувати такі обов'язки, як виконання розрахунків матеріальних, трудових і фінансових витрат, необхідних для виробництва й реалізації продукції підприємства; виконання розрахунків для визначення економічної ефективності впровадження нового обладнання та технологій; складання прогнозу потреби в грошових коштах на виробничі потреби; моніторинг ринку, а також рівня цін конкуруючих компаній; податкове планування й оптимізація оподаткування; визначення потреб підприємства в матеріально-технічних ресурсах; визначення економічної ефективності впровадження нового обладнання та технологій; оптимізація витрат підприємства;

Особливо слід зазначити важливість аналітичних умінь економістів для складання бізнес-планів підприємства з метою забезпечення зростання обсягів збуту продукції та збільшення прибутку.

Отже, на основі праць дослідників та освітньо-професійної програми підготовки фахівців напряму 0501 “Економіка і підприємництво” [2] можна зробити висновки про те, що аналітичні уміння є сукупністю умінь:

- розуміти інформацію (отримувати загальне уявлення, загальну інформацію, робити первинне узагальнення);
- аналізувати отриману інформацію (логічно пов'язувати нові факти з уже відомими, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, класифікувати інформацію, явища, факти, порівнювати, зіставляти інформацію);
- критично осмислювати інформацію, узагальнювати її (виділяти найбільш важливу інформацію, аргументувати, оцінювати викладені факти, висувати гіпотезу, робити висновки).

Вивчивши результати досліджень науковців, вважаємо, що формування аналітичних умінь майбутніх економістів буде ефективним за умов реалізації таких організаційно-педагогічних умов:

- мотивація майбутніх економістів до оволодіння аналітичними вміннями, сприяння усвідомленню ними професійної значущості цих умінь;
- залучення студентів до вирішення проблемних завдань і ситуацій, аналізу конкретних професійних ситуацій;
- набуття майбутніми економістами досвіду аналітичної діяльності, спрямованого на оволодіння аналітико-синтетичними прийомами в навчально-професійній діяльності.

З огляду на зазначене, доцільним є вивчення досвіду формування аналітичних умінь майбутніх економістів у вищих навчальних закладах Німеччини, які уже готують студентів до ситуації, що склалася на ринку праці. Так, у навчальні програми 80% німецьких університетів включені семінари й тренінги з придбання soft skills або, як їх ще називають, “ключових компетенцій” [5]. Зокрема, Мюнхенська вища школа прикладних наук пропонує семінари з розвитку комунікативних і соціальних умінь, організації проектів, менеджменту інформації, креативності, аналітичних умінь.

Крім того, наголошується особлива необхідність формування й розвитку трьох основних областей компетенцій:

- соціальні навички (вміння слухати, здатність любити людей, здатність до співпереживання, уміння впливати й мотивувати інших);
- бізнес-уміння (аналітичні уміння, стратегічне й підприємницьке мислення, уміння проникати в сутність речей, здатність знаходити економічно ефективні рішення);
- особистісні якості (самотивація та ентузіазм, готовність до навчання і змін, уміння працювати в команді, саморефлексія і готовність до відповідальності).

Більшість німецьких університетів мають у своїх навчальних планах для підготовки фахівців економічного профілю дисципліни або модулі, які сприяють формуванню аналітичних умінь і навичок. Так, університет Грайфсвальд пропонує студентам для вивчення модуль “Аналітична компетентність”, метою якого є набуття ними знань і умінь, необхідних для участі в наукових дискурсах і рефлексії щодо стратегій і типів дискурсів.

Університет Ганновера пропонує майбутнім бакалаврам-економістам досить великий модуль “Аналітичне управління людськими ресурсами” обсягом 6 кредитів (68 аудиторних годин і 112 годин самостійної роботи). У результаті вивчення модуля студенти повинні знати теорії, методи, концепції та інструменти управління людськими ресурсами й уміти застосовувати їх у конкретному вирішенні проблем ділової практики. Студенти матимуть змогу систематично й самостійно вимірювати навички й потенціал окремих осіб і груп, розвивати їх з урахуванням результатів останніх досліджень. Вони набувають умінь взаємодіяти з різними сферами інтересів у вирішенні конкретних проблемних питань.

Зміст модуля включає такі теми:

- маркетинг персоналу;
- аналіз вимог;
- підбір персоналу / тестування здатностей;
- підвищення кваліфікації персоналу;
- управління охороною здоров'я.

Георг-Аугуст-Університет Геттінген провадить навчання фахівців економічного профілю, пропонуючи на рівні бакалавра такі спеціальності:

- фінанси, бухгалтерський облік і оподаткування;
- маркетинг і дистрибутивний маркетинг;
- управління підприємствами (менеджмент).

При цьому серед вимог до вступників на ці спеціальності є й деякі аналітичні вміння:

- мотивація і бажання досягати результатів;
- інтерес до підприємницьких і загальноекономічних подій;
- здатність до аналітичного мислення, а також інтерес і вміння проводити презентації математичними методами;
- хороші знання німецької мови, а також хороші або принаймні такі, що їх можна розширити, знання англійської мови.

Як бачимо, серед вимог до вступників на економічні спеціальності університету Геттінгена є й аналітичні уміння.

Ефективність розвитку аналітичних умінь підвищується у використанні індивідуально орієнтованих і продуктивних технологій. Їх застосування дає змогу розвинути у студентів практичні професійні вміння, навчити аналізувати й оцінювати

свої досягнення. Ці методи навчання сприяють розвитку у студентів творчого й рефлексивного мислення. Зокрема, метод проектів є одним з ефективних засобів розвитку аналітичних умінь студентів.

Розвиток аналітичних умінь має цілеспрямований, поетапний характер, передбачає наявність усвідомленої значущої мети, чітке засвоєння розумових дій і способів діяльності. Тому у процесі формування аналітичних умінь має здійснюватись системний педагогічний вплив: від роз'яснення студентам сутності аналітичних умінь, їх значущості в практичній діяльності до самостійного виконання завдань і практичного застосування сформованих аналітичних умінь у нових ситуаціях. Цілеспрямованість і ефективність оволодіння аналітичними вміннями забезпечується також тоді, коли практична діяльність майбутніх економістів здійснюється у процесі самостійної пошукової роботи.

Висновки. Аналітичні вміння займають у професійній діяльності майбутніх фахівців в області економіки пріоритетне становище щодо інших професійних умінь, але, будучи основними, вони не функціонують ізольовано, а пов'язані з іншими вміннями, а саме: інформаційними, проектувальними, рефлексивними, комунікативними тощо. Інтегрованість аналітичних умінь з іншими видами умінь проявляється в процесі аналізу будь-якого об'єкта.

Продуктивність аналітичної професійної діяльності майбутніх економістів відзначається трансформацією і комбінуванням аналітичних прийомів відповідно до мети й умов професійної діяльності, використанням аналітичних прийомів для вирішення професійних задач.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з розробкою технології формування аналітичних умінь майбутніх економістів.

Список використаної літератури

1. Дибкова Л.М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Л.М. Дибкова ; Академія педагогічних наук України, Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 13 с.

2. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напряму 0501 "Економіка і підприємництво": галузевий стандарт вищої освіти. – К. : КНЕУ, 2002. – 51 с.

3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

4. Liste der wichtigsten Soft Skills [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.staufenbiel.ch/bewerbung-karriere/soft-skills/persoенliche-faehigkeiten.html>.

5. Сосницкая О. Soft skills: "Мягкие навыки" твёрдого характера [Електронний ресурс] / О. Сосницкая. – Режим доступу: <http://www.dw.de/soft-skills-%D0%BC%D1%8F%D0%B3%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%BA%D0%B8-%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0/a-4837922-1>.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013.

Амелина С.М., Дзюба Г.И. Формирование аналитических умений будущих экономистов в высших учебных заведениях Германии

В статье рассмотрен процесс формирования аналитических умений в ходе профессиональной подготовки студентов экономического профиля в высших учебных заведениях Германии. Установлено, что учебные планы включают дисциплины или модули, которые этому способствуют. Отмечено, что развитие аналитических умений имеет целенаправленный, поэтапный характер, предполагает наличие осознанной значимой цели, четкое

усвоение умственных действий и способов деятельности. Определены организационно-педагогические условия формирования аналитических умений будущих экономистов.

Ключевые слова: аналитические навыки, профессиональная подготовка, экономист, студент, бакалавр.

Amelina S., Dziuba G. Formation of analytical skills of future economists in universities in Germany

The article discusses the formation of analytical abilities in the training of students in economics at universities in Germany. It is stated that analytical ability takes up preferred position in relation to other professional skills for the careers of future specialists in economics, but being the main, they do not function in isolation but are linked to other skills, such as: information, design, reflexive, communicative and more.

The need for a special formation and development of the three main areas of competence is emphasized:

- social skills (listening, the ability to love people, capacity for empathy, the ability to influence and motivate others);*
- business skills (analytical skills, strategic and entrepreneurial thinking, the ability to penetrate into the essence of things, the ability to find cost effective solutions);*
- personal qualities (self-motivation and enthusiasm, willingness to learn and to change, ability to work in a team, self-reflection and commitment to justice).*

The productivity of analytical activity of future economists is marked by the transformation and combination of analytical techniques for the purpose and conditions of professional activity, the use of analytical methods to solve professional problems. It is found that the curricula include subjects or modules that caused this.

It is noted that the development of analytical skills requires a conscious meaningful goals, a clear assimilation of mental activities and ways of life. The organizational and pedagogical conditions of formation of analytical skills of future economists are defined. The formation of analytical skills of future economists will be effective in the implementation of organizational and pedagogical conditions: motivation for future economists to master analytical skills, promote awareness of the importance of vocational skills; involve students in problem solving tasks and situations, analysis of specific professional situations; acquisition of future economists experiences in analytical work aimed at the mastery of analytical and synthetic methods in educational and professional activities.

It is pointed out that the effectiveness of analytical skills will be enhanced by using individually oriented and productive technologies. Their use enables students to develop practical professional skills, learn to analyze and evaluate their achievements. These teaching methods promote the development of students' creative and reflective thinking. In particular, the project method is an effective means of analytical skills of students. Commitment and effectiveness of mastering analytical skills is also provided when the practical work of future economists is in the process of independent research work.

Key words: analytical skills, training, economist, student, BA.